

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሰ ይርጋ

በላቸው አንሺሶ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- 1. አቶ ሰለሞን ከተማ

2. አል ሃልቫቶር ኃ.የተ.የግ.ማ

ጠበቃ ጥላሁን ደስታ ቀረቡ

ተጠሪ፡- 1. ሴንትራል ቬኑ ኃ.የተ.የግ.ማ

2. ወ/ሮ ሸዋወንድም ተስፋዬ

3. አቶ ዳዊት ከበደ

4. ወ/ት ነጠረች ከበደ - ጠበቃ ሰለሞን ገ/ሚካኤል ቀረቡ

ጠበቃ ፍፁም ብርሃን ገ/ክርስቶስ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍርድ

በዚህ መዝገብ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው በአመልካቾችና በሁለተኛና ሦስተኛ ተጠሪዎች መካከል ግንቦት 04 ቀን 1997 ዓ.ም የተደረገው የንግድ ድርጅት እና የንግድ ድርጅት ህንፃ ሽያጭ ውል በህግ መሰረት የተፈፀመ ውል አይደለም ተብሎ በፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚው ችሎት በመወሰኑ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት አመልካቾች ቅሬታ በማቅረባቸው ነው፡፡

ጉዳዩ በተጀመረበት በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት ከሚሾች የነበሩት የአሁኑ ሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች ሲሆኑ ህዳር 26 ቀን 1998 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት ክስ በአዲስ አበባ ከተማ ንፋስ ስልክ ላፍቶ ክፍለ ከተማ በቀድሞው በቀበሌ 08 የሚገኘውን በሁለተኛ ተጠሪ ባለቤት እና በሦስተኛ ተጠሪ አባትና አውራሽ በሆኑት በሚች አቶ ከበደ ዘለቀ ስም በካርታ ቁጥር 25116 ተመዝግቦ የሚታወቀውንና በ2825 ካ.ሜ. ቦታ ላይ ሰፍሮ የሚገኘውን ሴንትራል ቬንዩ ሆቴል ከእነ መገልገያ ዕቃዎች ጭምር በ04/09/1997 በተፃፈ የሽያጭ ውል ከአመልካም ስሙ በንብረቶቹ ላይ ካሉት የኢትዮጵያ ልማት ባንክና ኢትዮጵያ ንግድ ባንክ የብድር ዕዳዎች፣ የሆቴሉ ሠራተኞች ክፍያ እና የሆቴሉ የአገር ውስጥ ገቢ የግብር ዕዳዎችን ገዥዎች ሽፍነው ከእዳዎቹ ውጪ በብር 1,000.000.00 /አንድ ሚሊዮን ብር/ ከላሾች ለተከላሽ መሸጣቸውን፣ ውሉ በተደረገ ዕለት ብር 200,000.00 /ሁለት መቶ ሺህ ብር/ ቀብድ መቀበላቸውን ቀሪውን ስመሃብቱ ሲዛወር ተከላሽ ለመክፈል ግዴታ ውስጥ ገብተው ሆቴሉን ከመገልገያዎቹ ዕቃዎች ጭምር መረከባቸውን፣ ተከላሹ የሆቴሉን ሥመሃብት ለማዛወር የሚረዱትን በውሉ የተጠቀሱትን ግዴታዎችን ለመፈፀም ፈቃደኛ ባለመሆን ቀሪ ክፍያም ሳይከፍሉ መቅረታቸውንና ለዚህም ህዳር 23 ቀን 1998 ዓ.ም ተከላሽ ግዴታቸውን ለመፈፀም ፈቃደኛ ባለመሆን ምክንያት ውሉ ፈራሽ እንደሚሆንና ከላሾች መብታቸውን በህግ አግባብ ለማስከበር የሚገደዱ መሆኑን ገልፀው የመጨረሻ የጽሑፍ ማስጠንቀቂያ መስጠታቸውን፣ ተከላሹ በተሰጣቸው የጊዜ ገደብ ውስጥ ግዴታቸውን ባለመፈፀማቸው ውሉ መፍረሱንና

ክስ ማቅረባቸውን ዘርዘረው ተከላኝ በውሉ ምክንያት የተረከቡትን ሆቴል ከእነ መገልገያ ዕቃዎቹ ለከላኞች እንዲያስረክቡ፣ በውሉ የተመለከተውን የገደብ መቀጫ ብር 100,000.00 /አንድ መቶ ሺህ ብር/ እንዲከፍሉ፣ በሆቴሉ ድርጅት መልካም ስምና ዝና ለደረሰው ጉዳትና ለተገኘው ተገቢ ያልሆነ ብልጽግና ወደፊት ክስ የማቅረብ መብታቸው እንዲጠበቅና በክሱ ምክንያት ያወጡትን ወጪና ኪሣራ ከህጋዊ ወለድ ጋር እንዲከፍሉ ይወስንላቸው ዘንድ ዳኝነት ጠይቀው በአሁኑ አንደኛ አመልካች ላይ ክስ መስርተዋል። ክስና ማስረጃ ለአንደኛ አመልካች ደርሶም በ24/04/1998 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ የመከላከያ መልሱን አቅርበዋል። በመከላከያ መልሳቸውም የሽያጭ ውሉ መደረጉ እውነት ሆኖ ተከላኝ በውሉ በገቡት ግዴታ መሠረት የልማት ባንኩን ዕዳ ከፍለው ንብረቱን ከልማት ባንክ መረከባቸውን፣ ለሌሎች ዕዳዎችም ከብር 800,000.00 /ስምንት መቶ ሺህ ብር/ በላይ ከፍለው ብር 200,000.00 /ሁለት መቶ ሺህ ብር/ ብቻ መቅረቱን፣ ሌሎች እንቅስቃሴዎችን ማድረግ ያልቻሉትም ጉዳዩን ለማስፈፀም የተሰጣቸውን ውክልና በከላኞች በመሻሩ ምክንያት ሆኖ ከዚህ በኋላም ከሣሾች እንደውሉ ለመፈፀም ምንም ዓይነት ጥረት አለማድረጋቸውንና ሌሎች ምክንያቶችን በመዘርዘር ለውሉ አለመፈፀም ምክንያት ከላኞች መሆናቸውን በመጥቀስ ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ከዚህም በተጨማሪ የተከላኝ ከላኝነት ክስ አቅርበዋል። በዚህ ክሳቸውም በውሉ መሠረት የባንክ ዕዳዎችንና ቅድሚያ ክፍያ ጨምሮ ብር 7,470,541.10(ሰባት መቶ ሺህ አራት መቶ ሰባ ሺህ አምስት መቶ አርባ አንድ ብር ከአስር ሳንቲም) ክፍያ ፈጽመው ድርጅቱንና ህንፃውን በመረከብ ከብር 200,000.00 /ሁለት መቶ ሺህ ብር/ በላይ የሆነ ገንዘብ ወጪ በማድረግ ስራ እንዲጀምር ማድረጋቸውን፣ ቀሪውን የሽያጭ ገንዘብ ስመሃብቱ ሲዛወር ለመክፈል በውሉ መስማማታቸውንና የውሉን ግዴታ የከላኝ ተከላኞች እንዲፈጽሙ ቢነገራቸውም ፈቃደኛ አለመሆናቸውን በመዘርዘር በውሉ ግዴታ የከላኝ ተከላኞች እንዲፈጽሙ ቢነገራቸውም ፈቃደኛ አለመሆናቸውን በመዘርዘር በውሉ ግዴታ መሠረት ተከላኞች ለንግድ ድርጅቱና ለህንፃው ስመ ሀብት መዛወር አስፈላጊ የሆኑትን ማንኛውንም ፎርማሊቲዎች እንዲፈጽሙና በእጃቸው የሚገኘውን ማንኛውንም ሰነዶች ለተከላኝ ከላኝ እንዲያስረክቡ፣ ውሉ በግድ እንዲፈፀምና ወጪና ኪሣራም ይከፈላቸው ዘንድ እንዲወስንላቸው ዳኝነት ጠይቀዋል። የከላኝ ተከላኞችም ጥር 24 ቀን 1998 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ የተከላኝ ከላኝ ክስ ተቀባይነት የለውም የሚሉባቸውን የህግም ሆነ የፍሬ ነገር ምክንያቶችን ዘርዘረው ተከራክረዋል። ከዚህም በኋላ የአሁኗ አራተኛ ተጠሪ የጣልቃ ገብነት አቤቱታ አቅርበዋል። ይዘቱም በአጭሩ ለሽያጭ መሠረት የሆነው ሆቴል ያልተከፋፈለ የውርስ ሀብት በመሆኑና በንብረቱ ላይ ድርሻ ያላቸው በመሆኑ፣ ውሉ በተንኩል የተደረገና የሦስትኛ ወገንን መብት የነሳ በመሆኑ ፈራሽ ሊሆን የሚገባው ህገ-ወጥ ውል ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው። በዚህ የጣልቃገብ አቤቱታም አንደኛ አመልካችም ሆነ ሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች መልስ እንዲሰጡበት ተደርጎ አለን ያሉትን መልስ ሰጥተዋል። በሌላ በኩል የአሁኑ ሁለተኛ አመልካች መጋቢት 13 ቀን 1998 ዓ.ም በተፃፈ የጣልቃገብነት አቤቱታ ግንቦት 04 ቀን 1997 ዓ.ም የተደረገው የንግድ ድርጅትና የንግድ ድርጅቱ ህንፃ ሽያጭ ውል የተፈረመው የአበዳሪ ባንኮችንና የፋይናንስ ተቋማትን ፍላጎት ለማሟላትና ለማመቻቸት ሲባል ሆኖ ጣልቃገብ ሁለተኛ ገዥነት መዋወቅን፣ የአሁኑን አመልካች ዕዳም ጣልቃገብ ከአዋሽ ኢንተርናሽናል ባንክ ባገኘው የብር 6,400,000.00 /ስድስት ሚሊዮን አራት መቶ ሺህ ብር/ መክፈሉን፣ የሆቴሉን ህንፃ እና ጠቅላላ ድርጅቱንም ሐምሌ 01 ቀን 1997 ዓ.ም በተፈረመ የመያዣ ውል ለአዋሽ ኢንተርናሽናል ባንክ በመያዣነት መስጠቱን፣ በጣልቃገብ ስም በወጣ የንግድ ፈቃድ እና የንግድ ስያሜም ሆቴሉ ንግዱ እየተመራና እየተካሄደ የሚገኝ መሆኑን፣ በገዥዎች በኩል የውል ግዴታ ተጥሷል በሚል የቀረበው ምክንያትም የማይገባ መሆኑን በመዘርዘር የሽያጭ ውሉን ለማፍረስ የሚያበቃ የፍሬ ነገርም ሆነ የህግ ምክንያት የለም ከማለቱም በተጨማሪ ውሉ ይፈርሳል ቢባል እንኳ ገዥዎች ወደ ነበሩበት ቦታ ለመመለስ የሚያስችል ሁኔታ አለመኖሩን በመጥቀስ የውሉ ቃል ተግባራዊ ይሆን ዘንድ እንዲወስንለት ዳኝነት ጠይቋል። በዚህ የጣልቃገብ አቤቱታም ከሣሾች መልስ እንዲሰጡበት ተደርጎ ጣልቃገቡ የዳኝነት ሳይከፍሉ የሚስተናገድበት ምክንያት አለመኖሩን፣ ጉዳዩም የአሁኑ አንደኛ አመልካች የተከላኝ ከሣሾነት ክስ ሲያቀርቡ ሳይቀርብ ቀርቶ በኋላ መቅረቡ ሥነ-ሥርዓቱን የጠበቀ አለመሆኑን፣ አንድ ድርጅት በአንድ ቀን ለተለያዩ ግለሰቦች ሊሸጥ የማይችል መሆኑንና በጣልቃገብ በኩል የቀረበው የውል ሰነድም በስህተት የተፈረመ በመሆኑ በህግ ፊት ሊፀና እንደማይገባ በመግለጽ ተከራክረዋል።

ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤትም ቀደም ሲል ይዘት የነበረውን ጭብጥ በማሻሻል ተገቢ ነው ያለውን ጭብጥ ከያዘ በኋላ አግባብነት አላቸው ያላቸውን የውርስ እና የሽያጭ ህግ ድንጋጌዎችን በመጥቀስ የሽያጭ ውሉ ህጋዊ የሚባልበት ምክንያት የለም በሚል ምክንያት የሽያጭ ውሉን ፈራሽ ነው ብሎ ከደመደመ በኋላ የአሁኑ ሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች ብር 513,012.20 /አምስት መቶ አስራ ሦስት ሺህ አስራ ሁለት ብር ከሃያ ሳንቲም/ ለአሁኑ አንደኛ አመልካች እንዲከፍሉ አንደኛ አመልካችም የተረከቡትን የድርጅት ቤት ለሻጮች መልሰው

እንዲያስረክቡ እና የአሁኑ ሁለተኛ አመልካች በሽያጭ ውሉ ምክንያት ለሻጮች ከፈልኩ የሚለውን በተመለከተ ደግሞ ዳኝነት ከፍሎ የመጠየቅ መብቱ የተጠበቀለት መሆኑን በመግለጽ ወስኗል። በዚህ ውሳኔ የአሁኑ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራከሩ በኋላ ይኸው ይግባኝ ሰሚው ችሎት የህንፃው ሽያጭ ውል በፍርድ ቤት መዝገብ ወይም ውሉ ለማዋዋል ሥልጣን በተሰጠው አካል ፊት ያልተደረገ በመሆኑ የማይንቀሳቀስ ንብረት ሽያጭ ውል ሊያሟላ የሚችል አለመሆኑንና በዚህ ረገድ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ. 21448 ስለ ፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1723 ድንጋጌ የሰጠውን ትርጓሜ በመጥቀስ የፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት ውሳኔን በውጤት ደረጃ የተቀበለው መሆኑን ገልጾ አጽንቶታል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ የበታች ፍ/ቤቶችን ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካቾች ጠበቃ ሐምሌ 30 ቀን 1999 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍ/ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉባቸውን ምክንያቶችን ዘርዘረዋል። የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ ይገባል በመባሉ ከአንደኛ እስከ ሦስተኛ ተራ ቁጥር የተጠቀሱት ተጠሪዎች ጠበቃ መጋቢት 25 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ አራተኛ ተጠሪም በተመሳሳይ ቀን ለብቻቸው በፃፉት ማመልከቻ መልሳቸውን አቅርበዋል። በተጠሪዎች መልስ ላይም የአመልካቾች ጠበቃ የመልስ መልሳቸውን አቅርበዋል። ከዚህም በኋላ ግራ ቀኙ በቃል እንዲከራከሩ ተደርጎ ህዳር 25 ቀን 2001 ዓ.ም በዋለው ችሎት ክርክራቸው ተደምጧል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን የጽሑፍና የቃል ክርክር የሰበር አቤቱታው ከቀረበበት ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የዚህን ችሎት ምላሽ የሚያስፈልገው አቢይ ጥያቄ ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው ፍ/ቤት ተገቢነት ያለውን ጭብጥ በመያዝ አግባብነት ያለውን ዳኝነት ሰጥቷል ወይስ አልሰጠም? የሚለው ሆኖ ተገኝቷል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ለክርክሩ ምክንያት የሆነው የሆቴል ድርጅትና ህንፃው የሚች የአቶ ከበደ ዘለቀ እና የአሁኑ ሦስተኛ ተጠሪ የጋብቻ የጋራ ሀብት መሆኑን፤ ይህንኑ የሆቴል ድርጅት እና ህንፃ ሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች የጋራ ባለሀብት ነን በማለት ግንቦት 04 ቀን 1997 ዓ.ም በተፃፈ የሽያጭ ውል ለአመልካቾች የሸጡባቸው መሆኑን ነው። ሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች ውሉ መደረጉን አምነው ለፍ/ቤቱ ክስ መመስረት የቻሉት አንደኛ አመልካች በሽያጭ ውሉ የተቀመጠውን ግዴታቸውን ባለመወጣታቸው ተገቢውን ማስጠንቀቂያ ሰጥተን ውሉን በግላችን ስለሠረዘን ድርጅቱን አንደኛ አመልካች መልሰው ያስረክቡን በሚል ምክንያት መሆኑንም ተረድተናል። እንዲሁም አንደኛ አመልካች በሰበር ተከላክሎታቸው የሰጡት መልስ የውሉን መኖር አምነው በውሉ ለተቀመጡት ግዴታዎች አለመፈፀም ምክንያት የሆኑት ሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች መሆናቸውን በመዘርዘር ውሉ የሚሰረዝበት የህግም ሆነ የፍሬ ነገር ምክንያት የለም ሲሉ የሚከራከሩ መሆኑን ተገንዝበናል። የአሁኗ አራተኛ ተጠሪ ክርክር መሠረት ያደረገውም ለሽያጭ መሰረት የሆነው የሆቴል ድርጅት የሚች አባታቸው ያልተከፋፈለ የውርስ ንብረት ሆኖ እያለ ሽያጩ በሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች መከናወኑ መብቱን ስለሚነካ ውሉ ሊፈርስ ይገባል በሚል ነው። የአሁኑ ሁለተኛ አመልካች ክርክር ደግሞ ለክርክሩ መሰረት የሆነው የሆቴል ድርጅት ከሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች ከአንደኛ አመልካች ጋር በጋራ የገዛው የአበዳሪ ባንኮችንና የፋይናንስ ተቋማትን ፍላጎት ለማሟላትና ለማመቻቸት ሲባል መሆኑን፤ አንደኛ አመልካች በውሉ መሠረት በገባው ግዴታም ለሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች ዕዳ ከአዋሽ ኢንተርናሽናል ባንክ ኢ.ማ ተበድሮ ብር 6,400,000.00 /ስድስት ሚሊዮን አራት መቶ ሺህ ብር መክፈሉንና በራሱ የንግድ ስያሜም የንግድ ሥራውን እየሰራ እንደሚገኝ እንዲሁም ለፋይናንስ ተቋማትና ሌሎች የሻጭ ዕዳዎችን እና ሆቴሉን በዘመናዊ ሁኔታ ለማደራጀት በድምሩ ብር 11,285,889.00 /አስራ አንድ ሚሊዮን ሁለት መቶ ሰማኒያ አምስት ሺህ ስምንት መቶ ሰማኒያ ዘጠኝ ብር/ ወጪ ማድረጉን ገልጾ ውሉ የሚሰረዝበት አግባብ የለም የሚል ነው።

እንግዲህ የግራ ቀኙ ክርክርና የዳኝነት ጥያቄ የሚያሳየው ግንቦት 04 ቀን 1997 ዓ.ም የተደረገው የሆቴል ድርጅት እና ህንፃ ሽያጭ ውል መኖሩ ታምኖ በውሉ በተመለከተው አኳኋን ግዴታውን ያልተወጣው የትኛው ወገን ነው በሚል አመልካቾችና ከአንደኛ እስከ ሦስተኛ ተራ የተጠቀሱት ተጠሪዎች የሚከራከሩ መሆኑን፤ አራተኛ ተጠሪ ደግሞ ሽያጩ ባልተከፋፈለ የውርስ ንብረት ላይ የተፈፀመ ስለሆነ ሊፈርስ ይገባል የሚሉ መሆኑን ነው ከዚህ የክርክር ይዘት የምንገነዘበው ደግሞ በፍ/ቤቱ በጭብጥነት ተይዞ ውሳኔ ሊያገኝ የሚገባው ነጥብ ምን እንደሆነ ነው። ይህ ደግሞ ምላሽ

የሚያገኘው የፍትሐብሔር ሙግቶች የሚመሩበትን የፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ህግ ድንጋጌዎችን መሠረት በማድረግ ነው። በመሆኑም የፍትሐብሔር ሥነ-ሥርዓት ህግ አንቀጽ 248 የሚያሳያው ጭብጥ የሚያዘው ከሃሽና ተከላሽ በሥርዓቱ መሠረት የሚያቀርቡት የክስ ማመልከቻና የመከላከያ መልስ፣ ከአባሪ ሠነዶችና በቁጥር 241 መሠረት ከተደረገው ምርመራ የተገኘውን የተከራካሪ ወገኖች ቃል መሠረት በማድረግ መሆኑን ነው።

በያዘነው ጉዳይም የተከራካሪ ወገኖች የክርክር ሂደት ሊያዝ እና በፍ/ቤት ሊወሰን የሚገባው ጭብጥ ምን እንደሆነ ያሳያል። ይኸውም የስር ከሃሳቦች ጥያቄ ግንቦት 04 ቀን 1997 የተደረገው የሽያጭ ውል ይፍረስልን ሳይሆን ውሉ በግላችን ስለተሠረዘ ድርጅቱን ገዢ ያስረክበን የሚል ነው። ገዢዎች ውሉ ሊሰረዝ አይገባም የሚሉትን ምክንያት ዘርዘረዋል። ጉዳዩን በይግባኝ የተመለከተው የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ዳኝነት የሰጠው ውሉ ፈራሽ ነው በሚል ምክንያት ነው።

በመሠረቱ ውል ማፍረስና ውል መሠረዝ በውል የተቋቋሙት ግዴታዎች ከሚቀሩባቸው መንገዶች ውስጥ የሚካተቱ ቢሆንም ምክንያታቸውና ውጤታቸው የተለያዩ መሆኑን በዚህ ረገድ የተደነገጉት የውል ማፍረስ ከውል አመሠራረት ጋር ተያይዞ የሚነሳ ሲሆን ሲሆን ውሉ ከአመሰራረቱ በህጉ የተመለከቱትን ሁኔታዎች ባለማሟላቱ ግድፈት ያለበት መሆኑን የሚያሳይ ነው። በሌላ በኩል የውል መሰረዝ ጉዳይ ከውል አመሰራረት ችግር የሚነሳ ሳይሆን ከተዋዋይ ወገኖች የውል ግዴታውን ካለመወጣት የሚመነጭ ነው። በሌላ አገላለጽ ውል የሚሰረዘው ከመሠረቱ ግድፈት ስላለው አይደለም። ይልቁንም የውል መሠረዝ ምክንያት ከተዋዋይ ወገኖች የውል ግዴታን ከመፈፀምና ካለመፈፀም ጋር ተያይዞ የሚከሰት ነው። የውል መሠረዝ ሥርዓትም የራሱ የሆነ አካሄድ አለው። ይኸውም ውሉን የመሠረዝ ፍላጎት ያለውን ወገን የውሉ ግዴታ ባለመፈፀሙ የተነሳ ከህግ ወይም ከውሉ ከራሱ ባገኘው መብት ተጠቅሞ ውሉን ሊሰረዝ ይችላል። ይህ መብት ተግባራዊ የሚሆንበት አጋጣሚም ግዴታው ባለመፈፀሙ የተነሳ የደረሰውን ጉዳት ከማረጋገጥ ጋር ተያይዞ የሚታይ እንጂ ጥያቄ አቅራቢው ሁል ጊዜ ተቀባይነት የሚያገኝበት አይደለም። በመሆኑም የውል ይሰረዝልኝና ተያያዥነት ያላቸው ጥያቄዎች በህጉ አግባብ የሚስተናገዱ ስለመሆኑ የፍ/ብ/ሀ/ቁ. 1784 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ። በተያዘው ጉዳይም የስር ከሳሾች ጥያቄ ውል ይሰረዝልኝና ተያያዥነት ያላቸው ጥያቄዎች በሚስተናገዱበት የፍትሐብሔር ህግ ክፍል ምላሽ ማግኘት ሲገባ በህጉ አግባብ የውል ይፍረስልኝ ጥያቄ ባልቀረበበት ሁኔታ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በራሱ ተነሳሽነት በፍ/ብ/ሀ/ቁ 1723 ስር የተመለከተውን የፎርማሊቲ ጥያቄ በማንሳት ጉዳዩን መወሰኑ የህግ መሠረት ያለው ሆኖ አልተገኘም። በመሠረቱ ፍ/ቤቱ በተከራካሪ ወገኖች የተጠየቀውን ዳኝነት በመተውና በተከራካሪ ወገኖች ያልተነሳለትን የፎርማሊቲ ጥያቄ በራሱ ጊዜ በማንሳት ውሣኔ እንዲሰጥ የሚያስችል የህግ አካሄድ የለም ስለሆነም የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት አቤቱታ በቀረበበት ጉዳይ የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት የሰጠው ውሣኔ የውል ይሰረዝልን፤ ሠርዘናል የክርክር ጭብጥ መሠረት አድርጎ የተሰጠ መሆን ያለመሆኑን በመመርመር ዳኝነት መስጠት ሲገባው የፎርማሊቲ ጥያቄን በማንሳት እና ምክንያቱን በመለወጥ ውጤቱን ማጽናቱ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ሆኖ ተገኝቷል።

የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የክርክሩን ጭብጥ የውል ይሠረዝ፤ ሠርዘናል አኳያ አለመመልከቱን ከላይ ገልፀናል። እንዲህ ከሆነ ይኸው ይግባኝ ሰሚው ችሎት ከተገቢው ጭብጥ አኳያ እንዲመለከትና ተገቢውን ውሣኔ እንዲሰጥበት በማድረግ ጉዳዩን መመለሱ ሥነ ሥርዓታዊ ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም፡-

- 1ኛ/ የስር ከሃሽ የነበሩት የአሁኑ ሁለተኛ እና ሦስተኛ ተጠሪዎች ውሉን ሰርዘናል ማለታቸው ተቀባይነት አለው ወይስ የለውም?
- 2ኛ. የውሉ መሠረዝ ጥያቄ በፍ/ቤት ሊወሰን የሚችልበት ህጋዊ ምክንያት አለ ወይስ የለም?
- 3ኛ. የአሁኗ አራተኛ ተጠሪ ውሉን የመሠረዝ ጥያቄ ማቅረብ ይችላሉ? ለክርክሩ ምክንያት በሆነው ንብረት መብት አላቸው? መብት አላቸው ከተባለ ስለመብታቸው በምን መንገድ መከበር አለበት? በሚሉትና ሌሎች አስፈላጊ ናቸው ባላቸው ከውል መሰረዝ ጥያቄ ጋር ሊያያዙ የሚችሉትን ተጨማሪ ነጥቦችን በመመልከት ተገቢውን ውሣኔ ሊሰጥበት የሚገባ ሆኖ ተገኝቷል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት በፍ/መ/ቁ. 27497 ሐምሌ 26 ቀን 1999 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሸሯል። ይፃፍ።
2. የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት የፍትሐ-ብሔር ይግባኝ ሰሚ ችሎት ውሣኔው የተሻረ መሆኑን አውቆ ከላይ ከተመለከቱት ጭብጦች አኳያ ጉዳዩን እንደገና በመመልከት ተገቢውን ይወስን ዘንድ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 343/1/ መሠረት መልሰንለታል። ይፃፍ።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻቻሉ ብለናል። መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ኃ